משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר זרעים

לחם שמים על משנה ביכורים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה ביכורים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-ביכורים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה ג 4
משנה ד 4
משנה ה 9
פרק ב 9
משנה ז 9
פרק ג 10
משנה ג 10
משנה ד 10
משנה ו 11
משנה ח 11
משנה יב 13

פרק א

משנה ג

ולא מזיתי שמן שאינם מן המובחר. אף על גב דעדיפי מזיתי כבש כדאיתא ספ"ב דתרומות מ"מ אינן מן המובחר. אלא זית אגורי בלבד שהוא המשובח שבזתים. ועמ"ש בס"ד ספ"א דתרומות ורפ"ז דפאה. אי נמי תרי גווני זיתי שמן איכא. והכא ה"פ ולא מזיתי שמן שאינם מהמובחר שבהם לפי שצריך להביא מן המובחרים שבזיתי השמן. והכי מוכח לקמן מ"י:

משנה ד

ואלו מביאין ולא קורין הגר . הרמב"ם פוסק דגר מביא וקורא וסמך בזה על הירושלמי. ובתשו' שי למורא הקשה דארמב"ם דידי' אדידיה דהכא גבי ביכורים פסק דגר מביא וקורא שיכול לומר לאבותינו. ובסוף ה"ל מ"ש פסק כסתם מתני' דגרים אינן מתוודין מפני שאין להן חלק בארץ. נמצאו פסקיו סותרין זא"ז (ועיין בתשו' א"א זקני הגאון ז"ל בש"א סי' י"ד):

ולענ"ד נראין הדברים כמ"ש בס"ד מ"ו פ"ג דפאה דסתם מתניתין דשילהי מ"ש אתיא אליבא דרמב"ם כפשטא. דמיירי בדלית להו קרקע. ומשא"כ בישראל שאע"פ שמכר שדהו יכול להתוודות כי אחוזת עולם הוא להם שחוזרת אליו ביובל. אבל גרים שלא נטלו חלק בארץ אין יכולין להתוודות כי איך יאמר אשר נתת לנו. אם לא שקנו קרקע. שאז ודאי יכולין להתוודות מאחר שיש להן קרקע. דלאבותינו ודאי מצו אמרי כדאיתא הכא. והיינו כי הכא דמיירי ביש לו קרקע שהרי מביא ממנה. ומתקיים הכתוב אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו. וגם אשר נתת לי. אבל אם אין לו ולא נטלו אבותיו. מה מועיל שיכול לומר לאבותינו מ"מ אשר נתת לי ודאי לא מצי אמר. אחר שאין בידו מאומה ודוק:

כתב הר"ש בשם התוספתא דבני קיני מביאין וקורין משמע שנטלו חלק בארץ. וזה שלא כמ"ש רש"י בירמיה אצל בני בית הרכבים ע"ש:

משנה לחם

מאחר שיש לו קרקע (ואי דלית ליה. אפילו ישראל שמכר שדהו אינו קורא אליבא דכ"ע) שאז כו'.

משנה לחם

שם מ"מ אשר נתת לנו. צ"ל.

משנה לחם

כאן השיג עלי הרמ"ח ע"ה. והציג השגתו תוך פירוש הרא"ש על זרעים. כנדפס כאן שנת תצ"ה (ע"י ר"א

מהורדוני) עם היות שלא זכר אותי בשמי. גלוי לכל שהדברים נוגעים אלי. ואם כמערים על תנואתו. הכניסה במיץ שלו. ומיץ אפים יוצא ריב עם יעקב לפקוד עליו (לא כדרכי עמו) עון אשר לא ידע. ולא הכיר בו אדם מעולם. מתעבר על ריב לא לו. כאוהב מצה לגרות מדון. ויכרה על אוהב טהר לב כרע כאח החס על כבודו להחשיבו כאדון. במ"כ על היושב לבטח עמו חר"ש רעה תחת טובה. וקצר קוצי המדב"ר באיבה. יצא חוח ועוקץ תאנ"ה ומריבה. תחת זרע השלום ואהבה. ואם אולי שגיתי (לפי מעוט השנים. אז בימי חרפי וילדותי) בשפת יתר. לא לירות במו אופל לישרי לב חלילה. היה לו ז"ל לקיים על כל פשעים תכסה אהבה (ולא לחשוב אותי כאויב. כי לא איש ריב הייתי עמו) ולכסות כלילה. וכוסה קלון ערום יעשה בדעת. להסתיר השגגה הנעלמת מעין כל חי. ולא להשמיע מוסר כלימתי. ולהוכיח עלי חרפתי. אשר לא דברתי. ולא עלה על דעתי. שלח ידיו בשלומיו חלל בריתו הנאמנת לי. ולחשוב לי עון דיבור הנאמר בבור לבב. לא לקנתר אדם חלילה. רק שכן דרך המליצה. חוץ לכבודו נתלה בקוראי אך ביש נשמח לעט שובר מהיר. שמא הקניטן אז אדם אחר. שלא יכול להנקם ממנו להפיג כעסו. סיסין (המעכבים את המלה) דאית ליה ברחמיה מסיק להו. מאן מסיק ביה אלא פלניא ופ'. גובריא די הסיקו ואשר התעסקו עמו. העסק יהולל חכם. הכל שרוי מחול לו. בפרט שכפי הנשמע בין החיים חלי"ש. תמ"כ ותהי משכורתו שלמה מעם ה' תחת אשר קנא לו. וזכה את הרבים בכמה דברים. אכן להיות נקי מדמי תרעומתו. אציע תחלה התנצלותי בתם לבבי ותכל תלונתו. מעל הלשון ההוא הנמצא בחתימת ספר לח"ש. באמרי לא אהיה חמור נושא ספרים (אשר ממנו התפעל. ושנה ושלש במעל) כי האמת עד לעצמו שלא נתכוונתי אלא על המעתיקים לשונות המחברים אל תוך ספריהם. מערים מכלי אל כלים ריקנים להעשירם ביגיע אחרים. לגנוב דעת הבריות ולהטעות העולם בספרים חברום להתגדל בהם. ולא עשו פרי למעלה ולא חדשו מאומה. ולא הועילו לתקן כלום אצל אחרים. רק לצורך עצמם להנאתם ותועלתם בלבד. על אלה וכאלה רמזתי. ולא מראש בסתר דברתי. הלא זה דברי שם בפה מלא מראשית כזאת הגדתי. לא חידה חדתי. בדברי חדודין. אלא בפירוש אתמר. מראש דברי ניכר שסוף דברי אמת מכל חשד נשמר. ויגיד עליו רעו. לא למרחוק ישא דעו. כי הוא הדבר הלמד מענינו. שאינו מדבר אלא מהמתלבשים בטלית שאינה שלהם להתנאות בהם כת"ח. כאילו בשכלם המציאו ומלבם יוציאו מלין אשר לא שמעתן אוזן. ואין כל זה ממלאכת הלקט שלו. שאינו אלא מ"מ. ומפתח לא מעתיק (ולפעמים מחדש דברים אשר לא שערום אבותינו. ומעתיק הרים ולא ידעו) מלאכה כזו ודאי יש להחזיק טובה עליה. וכשרון לבעליה. על כן לא לו החזון. ואינו נוגע אליו כלל. במ"א יצא לריב מהר (עם אדם אשר לא גמלו רעה רק טוב) להכניס ראשו בעובי הקור"א אשר בלחי החמור חמורותים. לעשות עצמו כחמור למשא. ולא עליו המשא הזה אשר חזה חזות קשה. ועצור במלין מי יוכל. הזה פועל חכם. לרגל ולראות עדות הארש. בא עלי במקיפין ואפילו דבור מעקף. לפיכך ניתן להשבה ומחזירין חמור בסימני עוקף. ואיך אפשר להעלותו על הדעת. ומה מקום לחשוב כזאת על אוהב דבוק מאח. ולחשוד נקי חנם כשונא יאמר האח. אחר שנודענו באוהבים שלמים גם יחד כמפורסם לכל (וכד הוי רחימתין עזיזא שכיבן אפותיא דספסירא. השתא גברא דרחיצנא ביה

אדייה לגזיזיה וקם כגודא דגמלא) מה לו לדחוק לפרש הלשון על עצמו. ולדרוש לשון הדיוט לחובתו. ומחשבתי נכרת וגלויה כאשר אמרתי. והלואי יחוברו ספרי מפתחות כמעשהו הרבה. למעט יגיעת החפוש. ותחשב לצדקה לבעליהם. ח"ו להטיל דופי שמץ מנהו. רק על המתגדרים במלאכת אחרים. ומטריחים עצמם וזולתם במלאכה שא"צ לגופה. ע"ז היתה כוונתי רצויה. ואף זה לא נאמר אלא בדרך צחות. ודבר אין לי עם אדם פרטי. **אכן** להסר מעלי לזות שפתים ולהיות נקי מה' ומישראל. אראה לכל כי חף אנוכי מעון זה. בשוט לשון אחבא. ולא למטיין מקשורא שיבא. ואלמלא היה נודע לו ז"ל היכן נזכר לשון זה. או ודאי לא היה מעלה לבו טינא על דבר זה. ואמנם בתז"ח (דיא"א) הזכירוהו לשבח יע"ש. אכן בח"ה שעה"א פ"ד. מזכירו לגנאי על העוסקים בגירסא ולמוד מבלי הבנת הענין. ומבואר לעין. ששמי הבחינות רחוקות מהבנתו בו. באופן שאין כאן מקום ללון בקטנה או גדולה. למצוא בי ערות דבור אשר לא יתכן. הנה יצאתי ידי חובת התנצלותי. כעט מוצל מאש קנאתו ועברתו לא כן. אולם אף אם אינני חמור גרם בנזקין דרבנן. גם לא חמו"ר דאורייתא. מ"מ לא אהיה כסוס כפרד אין הבין. ולא תבנית שור אוכל (לחם) עצב כעגל לא לומד. לא אחריש כשור וכחמור. אשובה אראה ציונו אשמור. לדבר ככל אשר ישים ה' בפי לאמר. גמרא נגמור. זמורתא נזמור. **והריני** מטפס ועולה על סדר לשונו. המצוי לכל אדם. על כן אקצר ואסמוך על המעיין אשר ירצה לראותו ולקרותו שם. התחיל בביאור הסתירה שבפסקי הר"מ ז"ל באורך שלא לצורך. במחילה דרך נשים לו. להביא אשה בעזר"ה מניין. והיא מסייע שאין בו ממש. ולא נתחזקה הקושיא בכך. שאינה אלא אחת. וכשנתרץ הסתירה שבין דין הודוי לדין מקרא בכורים. אז הכל מיושב. אהדורי אפירכא למה ליה. ואין התורה נקנית אלא במיעוט שיחה. והרי במ"ש בלח"ש. הכל מתוקן בטוב טעם ודעת. יערב לאוזן שומעת. אלא שכפי המדומה לא הספיק לו קצור לשוני. על כן מאס בו. אמנם מבואר הוא מאד דהכי קאמינא. שניא ההיא דווידוי מעשר. כיון דאיתה אפילו על פירות לקוחין לדעת הר"מ ז"ל. כדמוכח בהדיא בהלכות מעשר שני. דסתים סתומי (וכן לרש"י) להכי לא מצי גר להתוודות בסתמא. אע"ג דלאבותינו מצי אמר היכא דאית ליה קרקע. כי הכא בבכורים. דע"כ בדאית ליה מיירי. דאל"ה. פשיטא אפי' ישראל כה"ג לא קרי. כדתנן הפריש בכוריו ומכר שדהו מביא ואינו קורא. וליכא דפליג עלה. כ"ש גר דאינו קורא אא"כ יש לו. וכה"ג אה"נ דמתודה כמו כן. דכיון דמצי אמר לאבותינו. שייך ביה נמי אשר נתת לי או לנו. בין התם בין הכא כולה חדא היא. אלא משום דלא פסיקא ליה לתנא התם במ"ש. דבכל גוונא איירי. כיון דליכא קפידא בקרקע בודוי כדאמרן. והשתא מאשה ודכוותה נמי לא תקשי מידי. דהאשה לא זכתה מכח מתנת הארץ כלל. אבל הגר אע"פ שלא נטל חלק בארץ. מ"מ מה שקונה במעותיו. יש לו בו קנין בארץ. לפי סברא זו דנקרא בן לאאע"ה. שהוא אביהן של גרים. עם היות שלא נטל בה כלום עד שקנה. זהו מפני שלא היה בעולם שיטול בשעת חלוקת הארץ. אעפ"כ זכו לו מעותיו. ויש לו קנין בה להתחייב בחוקי הארץ. ולא להפקיען ממעשר כגוי. אבל כל זמן שלא קנה בה. מה מועיל שיוכל לומר לאבותינו. והלא לתת לנו א"א לו לאמרו. אחר שעדיין לא ניתן לו מאומה. **ובזה** מיושב גם כן קושיא אחרת. מדוע הוצרך הר"מ בהלכות מעשר שני לטעם די"ל ערי מגרש לכהנים ולוים. כדי שיתחייבו

בודוי מעשר. תיפוק ליה דלא גרעי מגרים במ"ב. ובשי"ל נדחק בזה מאד. ולדרכנו אתי שפיר וק"ל. הלא זה דבר ברור מאד. ואין להוסיף עליו שום תיקון. יגיד נא המעיין הישר. אם הם דברים נכוחים. ומספיקים בישוב פסקי הר"מ ז"ל. ולא היה צריך לייגע עצמו ארוכות וקצרות ולסבב בדרך עקלתון. עד שעמד על השורש כעובי מחט של מיתון. ולא הרגיש שהכל נכלל בדברי ת"ל. אם היה מבקש לירד לסוף דעתי. ולעיין כאוהב לפרוק בנחת ובמתון. **מעתה** מה שמטריח עצמו וז"ל. גם במשנה יש להקשות למה ממקום שממעט הנשים אינו ממעט את הגרים. דמשו"ה אתא ר"י ופליג ואילו היה ממעטם מקרא דאשר נתת לי לא היה חולק עכ"ד. **כבר** נתבאר שאין זה כלום. דאשר נתת לי שפיר מתקיים בקונה קרקע. כדאיירי מתניתין דבכורים. משו"ה אפילו לת"ק לא ניחא בהאי טעמא דלית ביה מששא. וכ"ש דר"י לא משמע ליה מהאי קרא מידי. לפטור הגר מקריאה. אלא טעמיה דת"ק משום דלאבותינו פשיטא ליה דלא מצי אמר. והיינו דאצטריכא ליה. ולאפוקי מדר"י. **שוב** מאריך טרחא. במ"כ כיחו וניעו להאריך הדרוש. וז"ל גם עלה בדעתנו דטעם האשה שאינה קוראה. נ"ל משום שרשות אחרים עליה כו'. ובנשואה עסקינן ע"כ. **ודברי** רוח אין להם קץ. מה לנו ולחלומותיו ולכל העולה בדמיונו. והרי המשנה פירשה את הטעם. שהקריאה תלויה במתנת הארץ. ודנקט אשה. ולא נקבה. אורחא הוא בכל דוכתא למתני איש ואשה דגדולים בני דעת משמע (אחת פנויה ואחת נשואה) כ"ש הכא דקטנה פשיטא לאו בת הבאה היא. ורבותא קמ"ל בגדולה. **עוד** הרחיב פה כדרכו. לסמוך פסקו של הר"מ במקרא בכורים דגר. לפי שנתרבה מן הכתוב לענין זה (עשי"ל שהביא זו ודחאה) וא"ל דלא אתרבי אלא שיביא כדרש"י. דהא לא אפשר כו' והלא לכל התורה הושווה כו'. ולכל מצות התלויות בארץ ל"מ רבוי לגר הגם שא"ל ח"ב ע"כ. **א"א** שגם זה הבל. ולטעמך מאי שנא בודוי דליתיה אליבא דכ"ע. ובמקרא בכורים נמי לא.. אליבא דתנא דידן מיהא (וכן אינו בבה"מ מן התורה. לר"ת אליבא דמתניתין) ואיך א"כ הושוה בכל התורה. וביחוד במצות התלויות בארץ. וא"ת שאני מצוה דתליא בדבור. מנ"ל הא. אלא מא"ל כיון דאיפליג איפליג. וכי היכי דליתיה בקריאה. ה"נ דליתיה בהבאה אי לאו דרבייה קרא. **ופשוט** בעיני דלתנא דמתניתין דלא מצי גר למימר לאבותינו משום דלא נתנה הארץ לגרים. ה"ה דפטור ממעשרות בקרקע שקנה. למ"ד יש קנין לגוי בא"י להפקיע ממעשר. ואינו מעשר פירותיו שגדלו ברשותו אלא מדבריהם. הילכך לתנא דידן בכל גוונא גרים אינן מתוודים. כדלא קורין (ועב"ב דפ"א ברשב"ם. דגרס חד אדמתך. למעוטי אדמת גרים. דהלוקח ממנו אינו מביא. אפילו לר"מ. יע"ש גם בתוספות ד"ה ההיא) ואצטריך קרא לרבוייה להבאה. והיא גופה אסמכתא בעלמא לדעתי (ונראה דה"ט בשי"ל דדחי לה). **עוד** האריך לשון לדקדק בלשון הר"מ ז"ל בהלכות מעשר דנסיב קרא לאבותינו. וטפי הוה ליה לאתויי רישא דקרא אשר נתת לנו. **הא** ודאי דיוקא הוא. ומ"ש בכ"מ פשיטא דלא נהירא. כלפי לייא. ושפיר עביד דדחי ליה. ולא היה צריך להאריך כל כך. **איברא** לדידן ניחא דלא אייתי הר"מ רישא דקרא. משום דלנו. לחוד לכל ישראל משמע. ולא מיחזי כשיקרא. אלא משום דלאבותינו ודאי אגרים נמי קאי. כדס"ל להר"מ בשטת ר"י והירושלמי. והני מילי בדאית ליה קרקע. כדאיירי הכא במס' בכורים. משא"כ בודוי. דבדלית ליה עסקינן אליביה דהר"מ כדפרישית לעיל.

משו"ה איכא קפידא טפי. דאמר לתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו. ומשמע שנתקיים בו ממש. דבר ההבטחה של מתנת הארץ לבני האבות. שנוגע גם לגרים כאמור. והוא עדיין לא זכה בחלקו. הילכך מיחזי כי שיקרא מחמת תיבת לאבותינו דווקא. וזה כפתור ופרח. **מש"ע** על הירושלמי למה לא הביא דברי ר"י. כבר נתיישב בכלל דברינו. **שוב** ממשמש אחר העוקף (דלא מושלי אינשי) לחבוש לו החמור לבוא ברנה נושא אלומותיו. ואסף באמרים מהרשב"א וישא וינהג את הטפלים. וירכיבם על החמור דרבנן. **ואין** בזה כל דבר חדש. וכבר נשמע זה מכלל דברי בלח"ש. וכמו שבארתי כאן בתחלה. כי הוא דבר פשוט בעצמו. שאע"פ שהגרים בכלל המתנה. אינן אלא ראוין. ואין להם בהכרח. מאחר שלא היו בעולם בעת חילוק הארץ. וכבר קדמו ישראל ונטלו הכל (ומי שהיה שם אז. נטל גם הוא חלקו. שהם בני קני. וזולת זה לא מצינו גרים. כי הע"ר לא נחשבו גרים. שקבלם מרע"ה שלא ברשות. ולא היה להם דין גרים) הרי בהכרח צ"ל. בין יהיו הגרים כטפלים. או טפלים כמוהם. טף למה באין. במקום שאין ליתן שכר למביאיהן. כ"ש שלא היה צריך לבנות ערים בצורות לטפלים הללו. שאינם אלא טפל. ויוצאי מצרים (הגברים) עיקר. שנטלו חלק בארץ. וכל זה בכח דברינו. אלא שלא נטפלנו להתרחב במובן אליו. **אמנם** מש"ע והוסיף משה מדעתו. לפרש ענין הטפלים. באמרו שהיו באים לכלל קריאה כשהיו יורשין כו'. בזה העיד על עצמו שלא הבין דברי הרשב"א הללו. כי אם מתורת ירושה קאתי עלה. א"כ אוסיפת מיא אוסיף קימחא. אמור מעתה גם הנקיבות תביאנה ותקראנה. ולא כ"ש הוא שהרי מצינו בנות צלפחד שנטלו ג"ח בנחלת הארץ. וכתוב וכל בת יורשת נחלה. אבל טפלים. מי יימר דהוו מנייהו דאתי לירושה ולשום חלק כלל. ומי לא עסקינן דלא ירתי כלל. כדכתב רשב"ם (דקי"ז) ואפ"ה בודאי הוו להו כשאר אדם מישראל. וזה לפי שהיו ראוים לירש. אם היו גדולים כשיצאו ישראל ממצרים. ה"ה גרים מיקרו ראוים. אלמלא נתגיירו במצרים (ונפלו עליהם בעליותן של ישראל) משו"ה השתא נמי. לא בירושה תליא מילתא. אלא מיהא קרקע בעינן. לקיומי קרא דאשר נתת לנו. לפיכך בדרשב"א לבד. לא הונח לנו ליישב דברי ר"י. וע"כ צריכים אנו לדברינו גם כן. **ומש"ע** בכוונת לשון הר"מ. שאברהם היה תחלה לגרים. כדי לתרץ לשון אבותינו ל"ר דקאי אאי"ו. **דבר** פשוט הוא. גם מדברי הרמב"ן ז"ל בחדושי בתרא נתיישב זה. באמרו ששלשה אבות הם כאברהם. ולשון זה יותר כולל. כי לפי לשון הר"מ. צריך לתקן הכתוב ארמי אובד אבי. **אמנם** עדיין אין כל זה מספיק ליישב. הכתוב וירעו אותנו המצרים ויענונו. וצריכין אנו בזה לדברי אגדה בעל כרחנו. לומר שאף נשמות הגרים שם היו. אי נמי כמש"ל. דלשון רבים ל"ק כולי האי. דאכל ישראל קאי. **ועל** המציאה שטרח בה. עד שמצא ראיה אחרונה ברמב"ן עה"ת. דפירוש לאבותינו זה דבכורים. על יוצאי מצרים. מכח קושיא זו דזבת חלב ודבש ע"כ. **במ"כ** שמח ללא דבר. והנה פיו ענה בו. וקולמוסו הכשילו. במ"ש אלאבותינו זה דבכורים. שצ"ל ודוי מעשר. להיות באמת גם בפרשת בכורים נזכר זתו"ד. וכיון שכן. נפרש ג"כ ולאבותינו דכתיב בה. איוצאי מצרים. אע"ג דלא סמיכי להדדי. כיון דבההוא ענינא כתיבי. וילמד עליון מתחתון. **אם כן** הדרא קושיא לדוכתה. מאי שנא. אלא ליתא. גם הרמב"ן ז"ל שם כתב ד"א. וכן רש"י ור"א. **מעתה** על מה זה חרה לו. מה פשעי מה חטאתי. אם לא פשפשתי ומצאתי ת"ל דברי חפץ

ומה חסרתי. ולו הונח שמצא מציאה וזכה בה. היה לו להחזיק לנו טובה. שהנחנוה לו להשתבח בה. כ"ש שלא היה כדאי בזיון וקצף בעבור זה. ומנוקה אני מעון תפיסתו עלי מעצלות במלאכת החפוש בדברי הקדמונים. שהנחתיה לו להתגדר בה כמ"ש שם בהסכמה על אותו ספר. ולא רציתי להשיג גבולו. ולא היה לו לכעוס על זה. ולהטיל קוצים בעיני מחמת זה. אך כיון שבא לכלל כעס. בא לכלל טעות גם בזאת. והיא תפיסה לאחר שנולד הספק בכור הבחינה. ולא מהניא להוציא מיד המוחזק בלא דינא ודיינא. ולמה יקשה בעיניו לדמות אותי אפילו לננס (וכבר בנה ואינו יכול לסתור. עשי"ע סל"ג כדהוינא זוטר) שכן כתוב מי יקום יעקב כי קטון הוא ומתניו ישנס. באמת אמרו אימת קטן על הגדול כי כן יסד המלך מ"ה אין אונס. אף לא כל אדם זוכה אלא מי שזכו לו מן השמים. ודב"ל ולחכם אמתי הלמד מכל אדם. כקטן כגדול מבין עם תלמיד. ואיזהו חכם: הרואה את הנולד והמוקצה. בבלי דעת לא יכביר מלין והבל פיהו לא יפצה.

משנה ה

משנה לחם

האפוטרופוס דין הקטן עצמו לא נזכר. **ונראה** פשוט שאם הגיע לחנוך. מביא וקורא. **ושמא** אפילו לא הגיע לחנוך. אין צורך לומר שמביא. דאקרקע רמי חיובא. אלא אף קריאה. נהי דלא מיחייב בה. כשלא בא לכלל חיוב מצות. מיהא אי בעי ליקרי. ומאי טעמא לא. אלא שצריך להיות לפחות בר הבאה. דבעינן לקיחה והבאה כאחת.

פרק ב

משנה ז

דם מהלכי שתים . כתב הרבתי"ט ז"ל וצל"ע אי שנא ליה לתנא למתני דם האדם. עכ"ל. והמגיה כתב ע"ז דתנא לישנא דכולל כל מיני האדם מה שלא תכלול מלת אדם דאין א"ה קרויין אדם עכ"ל:

ואין בזה מה שיספיק דכיון דבתורה לא כתיב הכא אדם. אלא דם חללים דגמרינן מניה לדם הכשר [חולין ד' ל"ו ע"א]. לא אימעיטו נכרים ואפי' הוה נקיט לישנא דאדם ליכא למטעי דמהיכי תיתי לחלק ולא דמי לטומאת אהל דנפקא ליה לרשב"י [יבמות ד' ס"א ע"א] מקרא יתירא דאהדריה למילף מניה. ואפ"ה פליגי רבנן עליה. ולא קיי"ל כוותיה ואפי' בעלמא דכתיב אדם מודה נמי רשב"י דכייל לא"ה כגון בפ' קרבנות ודוק. ומקרא מלא הוא בתפלת ירמיה בישראל ובאדם וק"ל ועמ"ש בחי' לא"ח ה"ל נט"י. וכ"ש היכא דלא כתיב אדם באורייתא כי הכא. דודאי בדברי חכמים לא דרשינן לישנא דאדם למעוטי א"ה. ותו מי סני לשון הכתוב דם חללים. ועוד תדע שאין התנא חושש לזה דהא תנן

בעוקצין [פ"ג משנה ב'] החותך מן האדם, והתם ל"ש ישראל ל"ש גוי. ולא חייש תנא דליתי למיטעי ולמידק מניה דווקא ישראל:

ולי נראה ליישב קושית התי"ט הנז'. דמתניתין אתיא כר"י דנימוקו עמו דס"ל שילהי כלאים אדני השדה מטמאות באוהל כאדם. אע"ג דלאו אדם נינהו. וה"ה לענין דמן שמכשיר. אבל משום א"ה פשיטא דלא אצטריכא ליה:

פרק ג

משנה ג

משנה לחם

והשור נראה השור אחד הוא לכל החבורה. כי לא היו הולכים יחידים. אלא מתאספים ומתחברים. לעלות מכל פלך ופלך ביחד. כדאיתא בירושלמי. כדי להדר הבאת הביכורים ברוב עם. ולפיכך אנשי ירושלם היו עושים להם כל הכבוד הזה. ולכל חבורה וחבורה. היה מספיק שור אחד לקרבן לאחת להנה.

משנה לחם

ועטרה של זית עיין פיר"ש מעולה שבאילנות כו' שזה ראשון לארץ בתרא כו'. כצ"ל.

משנה ד

אפילו אגריפס המלך. ממלכי בית שני בעל נפש גדולה ושררה רבה לשון הר"מ ז"ל בפירושו העתיקו בתי"ט:

ואני תמה על זה דבפ"ז דסוטה [ד' מ"א ע"א] משמע שמלך כשר ובעל נפש שפלה היה. וכן מעובדא דעבר מלפני הכלה [כתובות ד' י"ז ע"א]. גם לפי מה שנודע מאודותיו לא היה ג"כ בעל שררה רבה כל כך אדרבה היה נכנע לרומיים כבס' יוסיפון:

ונ"ל לדרוש בו לשבח . ומתני' לא אתיא לאשמועינן חובה ליטול הסל על כתפו וליכנס בו עד לעזרה. דהא לא בעינן אלא שיטול הכהן הסל מידו. וזה יכול לעשותו בעזרה. ומה שנוטלו על כתפו תיכף בהגיעו להר הבית. אינו אלא חיבובי מצוה. וקמ"ל דלא תימא דאין המלך רשאי לנהוג כל כך תלות ראש בעצמו. (שצריך להיות אימתו מוטלת). בדבר שאינו חובה. להכי אשמעינן דשפיר עבד. ויכול לעשות כן ומשובח הוא כיון שעושה לכבוד המקום. (אע"ג דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול מצוה שאני כדאמרינן בסוטה [ד' מ"א ע"ב]. והטעם שבמצוה יוכל למחול על כבודו יותר מת"ח אע"ג דכבוד ת"ח קיל דמצי מחיל. ואפ"ה לגבי מצוה לא. כדאשכחן לענין עדות [שבועות ד' ל' ע"ב]. י"ל דהמלך שגדולתו רבה. צריך להראות שפלות יותר. בדבר הנוגע לכבוד שמים. כדקיי"ל גבי שחייה דתפל' שהמלך כיון שכורע שוב אינו זוקף עד שיגמור תפלתו.

להורות שאין גבהו' והתנשאות לפני המקום. משא"כ בכל אדם. אבל כבוד ת"ח זהו כבודה של תורה. שהיא כנגד כל המצות. ועיין בתו' זבחים ד' י"ד רפ"ב בד"ה מעדות ת"ח):

ונקט אגריפס מפני שמלך כשר היה ומוחל על כבודו משום כבוד שמים כדאשכחן ביה כנז'. ואפשר נמי דמעשה ביה הוה. אבל שאר מלכים תקיפים לא היו מזלזלין בעצמן כל כך מאחר שאינו מן הדין:

שוב ראיתי שכיוונתי לאמת ת"ל במה שאמרתי שמלך כשר היה המלך אגריפס. דאיתא כי האי לישנא בגמרא דפ' ע"פ אפי' אגריפס המלך לא יאכל עד שתחשך [פסחים ד' ק"ז ע"ב]. ופירש הרשב"ם שמלך כשר היה. והתו' שהשיגו עליו שם במה שמפרש שממלכי חשמונאי היה. על זה לבד נחלקו מהראיה דסוטה ואף היא אינה השגה. שלא נמצא בלשון הרשב"ם שהוא מבני חשמונאי כדברי התו'. אלא ממלכי חשמונאי. ור"ל שהיה כשר כמותם ולפי שנקרא כל זרע הורדוס על שם משפחת חשמונאי. כי חתן בית חשמונאי היה הורדוס. וגם יפה כח פירושינו מפירושו של הר"מ ז"ל במשנתנו. דאטו מתני' תקנתא לאלמי אתיא לאשמועינן. אי גברא אלמא הוה מי ציית לן. ועל כן לענין ע"פ הוכרח הרשב"ם ג"כ לפרש שמלך כשר היה. והוא הנכון:

משנה ו

משנה לחם

בלח"ש ד"ה הסלים ממון הרבה. להכשילן לעתיד כך צ"ל.

משנה לחם

שם הר"ב. צ"ל הרב. בלי קווים.

משנה ח

הסלים ניתנים לכהנים. הקשה הרב בתי"ט על לשון הרע"ב. דא"ה עניים מתביישים ולמה לא תקנו כדרך שתקנו בנשים המתות ואשכחן יותר דומה לזה בבית האבל עכ"ל:

ולא ידענא מאי קשיא ליה. א"כ לא יהא העשיר רשאי להתנאות במצוה ולהוסיף בהידורה כפי כבוד עושרו. מפני העני שאינו יכול לעשות כמוהו. וסלים דבית האבל לא דמי כלל. חדא דדבר הרשות הוא אע"פ שיש בו ג"ח. ותו דהתם לא היו נותנין הסלים לאבל. אבל הכא מטעם זה היו נותנים לכהנים שמעתה אין כאן בושה. אדרבה שבח הוא לעניים שהכהנים זוכים גם בסליהם. ולפ"ז אפי' את"ל דבכה"ג נמי שייכא בושה. מ"מ לק"מ שאלמלא היו מחזירין להם הסלים היינו אומרים שבושה היא להם לעניים. אבל מחמת זה היתה תקנת חכמים בסלים לטובת העניים להחשיב מתנתם. אף דאית להו

פסידא פורתא. ניחא להו בהכי לקיומי מצוה. ולעשירים לא ראו להפקיר ממון הרבה. ולא רצו לתקן שיביאו גם הם ביכוריהם בסלים. כדיהיב איהו ז"ל טעמא מאחר שכבוד שמים יש בדבר. ומתכוונין גם כן לשם מצוה להרבות כבוד שמים. ולא כמ"ש הר"ב ז"ל שלא חשו לכבוד העניים בכאן. אלא חשו וחשו ועבד להו תקנתא. וזה לפי דרכו של הרב ז"ל. אמנם א"צ לכל זה שהדבר פשוט כמו שכתבתי תחלה:

סליקא לה מסכת ביכורים וסדר זרעים בעזר הנותן זרע אמת לזורע ולחם תבונות ומדעים. הפעם אודה את ה' ואגדלנו בשירים. על לחם הביכורים. כביכורה בתאנה בראשיתה. קודש לה' ראשית תבואתה. כל אוכליו יטעמו כטעם לשד השמן. ויתברכו באלהי אמן. על המזון שאכלנו משלו לחם רוחני לשובע. לבב אנוש יסעד סעודת קבע. והוא ית' למען שמו ממרומו. ימן לנו לחם משנה למועדי ה' המקודשים דבר יום ביומו. ואשר בחסדו סייענו להשלים הביאור לסדר הזרעים. והאמונות. יצילנו מכל פגעים. ויודיענו דרך תבונות. לגמור ביאור שאר הסדרים החמשה. לפרש כל הדבר הקשה. ובעזרתו ית' אל סומך וסועד. אחל בביאור סדר מועד :

משנה לחם

בלח"ש ס"פ אחר סיום הדבור. נ"ב וממשנתנו נלמוד זכות על אותן אנשים המתנאים במצות. לעטר הס"ת בכתר של כסף וזהב. ולקשטו בכל מיני תכשיטין יקרים. ואינן מוסרין אותן לצבור. אלא מחזיקין אותם לעצמן. אע"פ שמביאין אותן עם הס"ת לבה"כ לקרות בו בצבור. לכבוד ה' בתורה לעתים מזומנים. בשבתות בחגים ובמועדים (דוגמא מצינו ביומא פ"ז. שהיו מביאין כל אחד ס"ת מביתו להראות חזותו) אבל אין מסלקין רשותן מהן. כדי שכשיצטרכו להן למכרן. שיוכלו ליהנות מן המעות. **ואין** להקפיד עליהן ולמנען מזה. מאחר שיש כבוד שמים בדבר. שהכל ברא לכבודו. כל פעל ה' למענהו ולקלוסו. לו הכסף והזהב. ומידו נותנין לו. לתת כבוד לשמו. לשום הוד והדר לתורתנו הקדושה. רק אין כל אדם זוכה לוותר דברים גדולים להקדישן לחלוטין. כי אם לפי שעה. כך היא המדה ברוב בני אדם. בגלות המר הלז בפרטות. שאין עשירים מצויין בינינו. שיהא להם נחת רוח בעשרם. כי עשה יעשה לו כנפים. התעיף עיניהם בו. מי יודע מה ילד יום. על כן אין אשם לאדם המפחד תמיד. ומכבד ה' מהונו. כאשר יורהו זמנו. לאלוה מעוזים יכבד על כנו. אם נאמר להם להחמיר על עצמן. נמצינו מכשילין אותן. שיהיו נמנעין מכל וכל. מלעשות כלי קודש נאים ויקרים. וגם אם מוכרים אותן. מה בכך. הרי הם נשארים בקדושתן. לקונה אותן לדורותיו (כי לגוי ודאי אסור למכרם) דתשמישי קדושה הן. ואינן יוצאין לחולין בכך. ועדיפי מקלתות של כסף דמתניתין. דעבדי בהו מאי דבעו. דלאו תשמיש קדושה נינהו.

משנה יב

משנה לחם

בתי"ט ד"ה ועטור. מצא הרב דבר חדוש. שנשנו דברי תלמיד לפני רבו. עמ"ש בשי"ע (סקל"א).

משנה לחם

כספר תורה כתב הרע"ב כלומר וספר תורה נמי כו' ב"ח נוטלן בחובו ואשה בכתובתה. **וזהו** פירושן של ראשונים. שכן כתב הטור בח"מ (צ"ז) בשם הר"י ברצלוני. שכך קבלו פירוש דבר זה. ומשמע נמי דהכי היא גרסת קמאי. וספר תורה בוי"ו. ויש בידינו תלמוד ערוך המסייע לדעת הר"י ברצלוני הנ"ל. דס"ת וכל ספרי קודש נגבין בכתובת אשה וחוב. דהכי אשכחן פרק השולח (ל"ה) דאגבו כתובת אשה מספר איוב תלים ומשלי. והרי משם תשובה נצחת מוצאת. להי"א שאין גובין מספרים.

משנה לחם

מ"ש תי"ט בד"ה ואשה בכתובתה לגבות מחיים. **לא** ידענא מאי בעי. וגם המראה מקום שציין על פ"ה דכתובות. לא ידעתי לו מקום.

משנה לחם

סליקא לה מסכת בכורים. וסדר זרעים. תהלה לאל. מיישר הדורים ועוזר ליושבי נטעים.